

Przyjąć życie. Bioetyka w obronie człowieka autorstwa ks. Warzeszaka wpisuje się właśnie w aktualną dyskusję publiczną nad sensem postępu w dziedzinie nauk przyrodniczych, biotechnologii i biomedycyny.

Ks. Stanisław Warzeszak jest teologiem moralistą związanym z Wydziałem Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego i Papieskim Wydziałem Teologicznym w Warszawie, który swe zainteresowania naukowe od kilkunastu lat skierował ku problemom związanym z bioetyką. Świadczą o tym m.in. studia w tym zakresie, uwieńczone doktoratami, na Wydziale Teologicznym Instytutu Katolickiego w Paryżu oraz na Uniwersytecie Santa Croce w Rzymie. Dowodzi tego także jego praca habilitacyjna w zakresie teologii moralnej ze specjalizacją w bioetyce na Wydziale Teologicznym UKSW, pt. *Odpowiedzialność za życie. Próba zastosowania w etyce życia Hansa Jonasa zasady odpowiedzialności*. O jego zainteresowaniach bioetyką świadczą także liczne artykuły poświęcone omawianej tematyce.

Recenzowana publikacja składa się z trzech części, które obejmują ważne zagadnienia z zakresu bioetyki fundamentalnej i szczegółowej. W pierwszej części autor dokonuje interesującej konfrontacji różnych nurtów myśli, które pozytywnie lub negatywnie wpłynęły i wciąż wpływają na sposób interpretacji postępu naukowego i technologicznego. Podejmuje tu krytykę takich nurtów ideologicznych, jak redukcjonizm naukowy, utopia i nihilizm. Jednocześnie pokazuje pozytywne elementy postępu w zakresie biotechnologii i biomedycyny.

W drugiej części pracy ks. Warzeszak porządkuje wybrane zagadnienia szczegółowe z dziedziny bioetyki. Należą do nich problemy związane z inżynierią genetyczną, opieką paliatywną i praktyką medyczną. Znajduje się tam również interesujące przedstawienie kluczowych problemów moralnych związanych z opieką nad pacjentami dotkniętymi chorobą AIDS, w terminalnym stanie choroby czy też nad pacjentami oczekującymi na trudne do przyjęcia informacje na temat swego zdrowia.

Trzecią część stanowią wywiady, w których autor podejmuje bardzo ważne problemy związane z ludzkim cierpieniem, prokreacją i powołaniem lekarskim. Całość omawianych zagadnień wieńczy posłowie poświęcone bioetyce u Jana Pawła II.

We wszystkich poruszonych zagadnieniach ks. Warzeszak wykazuje wielkie zrozumienie problematyki bioetycznej i dostarcza bardzo wyważonych rozwiązań w tej dziedzinie. Przedstawia problematykę bioetyczną z punktu widzenia etyki chrześcijańskiej i w całkowitej zgodności z nauczaniem Kościoła.

Książka *Przyjąć życie. Bioetyka w obronie człowieka* skierowana jest zwłaszcza do bioetyków, lekarzy i teologów. Zasluguje ona także na uwagę wszystkich czytelników zainteresowanych problematyką obrony życia i odpowiedzią na aktualne wyzwania w dziedzinie medycyny i biotechnologii.

Ks. Tadeusz Reroń

JACEK KICIŃSKI CMF, *Powołanie – Konsekracja – Misja. Personalistyczny aspekt teologii życia konsekrowanego we współczesnym Magisterium Kościoła*, PWT, Wrocław 2008, ss. 262

DOI: 10.34839/wpt.2009.17.1.291-295

W dziale rozpraw naukowych Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu ukazała się monografia ks. Jacka Kicińskiego CMF, poświęcona życiu konsekrowanemu, której tematem jest: *Powołanie – Konsekracja – Misja. Personalistyczny aspekt teologii*

życia konsekrowanego we współczesnym Magisterium Kościoła. Obejmuje ona cztery rozdziały. Punkt wyjścia dla całej refleksji teologicznej stanowi antropologia (rozdz. I); rozpatrywana w łączności z Chrystusem (rozdz. II); rozwinięta w wymiarze wspólnotowym osób (rozdz. III); w skonkretyzowanej misji apostołskiej wobec świata (rozdz. IV).

Rozdział pierwszy: *Obraz Boży w człowieku fundamentem powołania do świętości osoby konsekrowanej* jest konsekwentnym rozwinięciem tezy autora, że formacja zakonna powinna prowadzić do całościowego spojrzenia na osobę powołaną, przy uwzględnieniu indywidualności charakteru osób. Wierny zasadzie *personalistycznej* autor dysertacji otwiera swoją refleksję nad powołaniem do świętości, wychodząc z biblijnego przesłania o stworzeniu człowieka na „obraz Boży”, w którym jest zawarte naturalne powołanie do uczestnictwa w miłości samego Boga i jej realizacji w codziennych działaniach (por. s. 16nn). Historiozbawcze odwołanie się do „obrazu Bożego” ma na celu podkreślenie przymierza człowieka z Chrystusem, a przywołując rzeczywistość grzechu zrywającego owe przymierze, uwypukla siłę odkupienia dokonanego przez miłość Chrystusa (por. s. 16-32).

Temat powołania do świętości autor dysertacji rozwija na podstawie dokumentów ostatniego soboru oraz bogatej wielojęzycznej literatury cenionych w tej materii teologów, jak np. Cz. Bartnik, J. Misiurek, L.F. Ladaria, G. Langemeyer, R. Fisichella, A. Marchetti. Autor publikacji stara się wykazać, że biblijna kategoria obrazu Boga ma wartość dla wyrażenia egzystencji człowieka w relacji z Bogiem, a nie ze światem rzeczy stworzonych. Dlatego życie konsekrowane, dążące do urzeczywistnienia idei *obrazu Boga* jako obrazu miłości, stanowi szczególny sposób „uczestnictwa w sakramentalnej strukturze Kościoła” (s. 60) i stanowi właściwą przesłankę, by osoba konsekrowana była „dla świata widzialnym znakiem obecności Chrystusa i Jego królestwa” (s. 60).

Opirając się na przesłaniu biblijnym, pogłębionym refleksją teologiczną, autor monografii ocenia konieczność realizacji drogi świętości, zwłaszcza u osób konsekrowanych, jako konsekwentną odpowiedź na wezwanie z Księgi Kapłańskiej 11,44: „Bądźcie więc świętymi, bo Ja jestem święty”, rozumianą w łączności z transcendentną miłością Boga Trójjedynego.

Drugi rozdział publikacji: *Konsekracja osobowym zjednoczeniem z Jezusem Chrystusem*, ukazuje temat Chrystusa jako szczytowy punkt w antropologii „obrazu Boga” w człowieku. Na kanwie trzech *rad ewangelicznych* ks. J. Kiciński stara się ukazać Chrystusa i człowieka jako jedno misterium, w którym tajemnica człowieka wyjaśnia się prawdziwie w misterium Słowa Wcielonego (por. *Gaudium et spes*, 21).

Według autora publikacji rady ewangeliczne stanowią środek powszechnej doskonałości dla wszystkich chrześcijan. W ten sposób stwierdza on pośrednio ich konieczność, opowiadając się przeciw możliwym interpretacjom kształtowania życia duchowego bez pomocy zewnętrznych. W takim ujmowaniu sensu i wartości rad ewangelicznych *dla wszystkich* widać wyraźne oparcie się autora na myśli Kościoła, który dla właściwej formacji chrześcijańskiej zaleca korzystanie z określonych środków, jakimi są: słowo Boże, wypełnianie woli Bożej, udział w liturgii, korzystanie z sakramentów, zwłaszcza z Eucharystii, modlitwa, duch umartwienia, wprowadzanie cnót w życie codzienne (por. s. 63-129; 141-159; także: *Lumen gentium*, 42).

Wychodząc od pojęcia konsekracji jako aktu szczególnej więzi człowieka z Bogiem, autor publikacji ukazuje ją jako właściwy moment wyznaczający miejsce powołań we wspólnocie Kościoła i jako podstawę misji apostołskiej w świecie. Wiara w Boga – podkreśla autor – domaga się w sposób konieczny kultu, w którym człowiek potrafi się

wyrazić zewnętrznie, odpowiednio do sytuacji i do wymogów właściwego spotkania religijnego z Bogiem naszej wiary. Skoro spotkanie z Bogiem w Chrystusie opiera się na impulsie pochodzącym od Boga, znajdującym zaś swoją odpowiedź w akcie wiary, to jest oczywiste, że wiara, nadzieja i miłość spotykają się w kulcie, w którym moralna siła religii reguluje relacje człowieka z Bogiem, a w sposób zintensyfikowany dokonuje się to w wolnej realizacji zobowiązań profesji zakonnej (por. s. 70-72).

Rozdział drugi został zbudowany w przeważającej mierze na obfitej literaturze przedmiotu, dobrze dobranej tematycznie. Stanowi ona swoisty komentarz do dokumentów soborowych, które są sygnalizowane wewnątrz tekstu i dlatego wizualnie, patrząc na przypisy, dokumenty te zdają się pozostawać niejako w cieniu komentarzy. Byłoby może lepiej uwypuklić je w przypisach, choćby np. *Lumen gentium* i *Apostolicam actuositatem*, które będąc formalnie tekstami eklezjologicznymi, stanowią też szerokie przesłanie antropologiczne (por. LG 9; np. AA 5-8). Uświadamiają one relacje chrześcijanina z historią, wyrażaną przez szczególne „znaki czasu”, stanowiące dla Kościoła i jego członków wezwanie do otwarcia się na świat w konkretnych sytuacjach w świetle Ewangelii.

Kolejny, trzeci rozdział, jest zorientowany na wspólnotę jako środowisko kształtowania relacji osobowych: *Wspólnota życia środowiskiem kształtowania relacji osobowych*. Wychodząc w nim z przesłania zawartego w dekrete II Soboru Watykańskiego *Perfectae caritatis* i w konstytucji *Lumen gentium*, autor monografii akcentuje eklezjalny wymiar oraz rolę życia zakonnego i konsekrowanego, a także społeczną wartość rad ewangelicznych. Mówiąc o tych wartościach, patrzy on bardzo realistycznie na życie wspólnotowe, które mając na uwadze konieczność realizacji wskazań Ewangelii i zobowiązań zawartych w konstytucjach zakonnych, podlega także trudnościom wynikającym z różnic charakterowych osób tworzących wspólnotę oraz kulturowym zmianom „znaków czasu” (por. s. 131-146).

Mając na uwadze różnego typu trudności mogące nieraz paraliżować prawidłowe życie wspólnotowe, ks. J. Kiciński na podstawie własnej obserwacji tego typu komunikacji wskazuje na środki wspomagające poprawne kształtowanie osobowych relacji poprzez wzajemną wymianę doświadczeń, co powinno tworzyć atmosferę poczucia współodpowiedzialności i zrozumienia (por. s. 141-146). Celem takich wzajemnych kontaktów jest wspólna praca nad dojrzeniem osobowości, co ma wymiar w pełni antropologiczny i humanizujący jednostkę. W tym rozdziale widać wyraźne odwołanie się autora publikacji do istotnych dokumentów Kościoła poświęconych formacji ludzkiej i zakonnej, dość jasno i praktycznie zinterpretowanych przez wielu autorów, znawców tego przedmiotu.

W ostatnim rozdziale uwaga jest skierowana na misję osób konsekrowanych: *Apostolat osoby konsekrowanej wyrazem personalizacji świata*. Akcent został w nim położony na trzech aspektach: 1) odczytywanie znaków czasu; 2) współpraca wspólnot konsekrowanych z pasterzami Kościoła i ze środowiskami kościelnymi; 3) działanie na rzecz jedności.

Opierając się na myśli soborowej, potwierdzonej głównie w dokumentach posoborowych: *Vita consecrata* i *Evangelium vitae*, ks. J. Kiciński, pisząc o wkładzie osób konsekrowanych w *uświęcanie świata*, zwraca uwagę, że członkowie ludu Bożego w Kościele otrzymują od Boga wezwanie odpowiadające ich osobowości. Mimo istniejącej wśród nich różnorodności, „czy to według funkcji, gdy niektórzy spośród braci sprawują świętą posługę, czy to według stanu i określonego sposobu życia, gdy wielu ludzi w stanie zakonnym, trudniejszą drogą dążąc do świętości, pobudza braci swoim

przykładem” (LG 13), w Chrystusie stają się oni *znakiem* wezwania do spraw wyższych (por. s. 181-182).

Do tej grupy osób, szczególnie poświęconych Bogu, skierowane jest wezwanie do bycia *znakiem* Bożego porządku w różnych sytuacjach życiowych. Gdy prawda o człowieku staje się dziś coraz bardziej zniekształcana, jawi się konieczność jasnego mówienia o sensie i wartości życia ludzkiego (por. s. 182-187).

Osoby konsekrowane są w szczególnie sposób wezwane do ukazywania integralnej wizji człowieka, która pozwoli przywrócić związek *prawdy z wolnością*. Nie ma bowiem prawdziwej wolności tam, gdzie lansowana jest błędna koncepcja człowieka. Amputowana w jakikolwiek sposób prawda o człowieku prowadzi w sposób konieczny do urzeczowienia go. Fałszywa koncepcja człowieka prowadzi do uformowania społeczeństwa na bazie siły i totalitarnej przemocy; słabsi zostają zastraszeni i popadają w zależność od decyzji mocniejszych, a w ten sposób dokonuje się podział społeczny (por. s. 187). Dlatego – konkluduje autor – „jedynie szacunek dla życia może stanowić fundament i gwarancję podstawowych dla społeczności wartości, do których należy demokracja i pokój” (s. 187; 187-194).

Poza takimi wartościami jak służba życiu i prawdzie autor monografii wskazuje na wartość szczególnie aktualną w obecnych uwarunkowaniach społecznych, jaką jest świadczenie *miłosierdzia w miłości*. Życie konsekrowane, jako dar miłości Boga ofiarowany człowiekowi, ma charakter społeczny. Jest ono bowiem skierowane na Kościół jako żywe zgromadzenie wierzących, w którym osoby konsekrowane nie tylko dążą do własnego uświęcenia (por. s. 192-202), ale współpracują dla dobra powszechnego w dziele nowej ewangelizacji poprzez akcję charytatywną i przez dawanie chrześcijańskiego świadectwa w świecie. Ten *eklezyjalny* charakter życia konsekrowanego wyraża się w różnych formach apostołatu.

W dzisiejszej społeczności, gdzie zbyt często dominuje egoizm, hedonizm i konsumpcjonizm, Kościół, czując swoją współodpowiedzialność za los człowieka, głośno domaga się dostrzeżenia ludzi słabych, zagrożonych w swym byciu, i apeluje do społeczności międzynarodowej o niesienie im pomocy, która musi wypływać z poczucia powszechnej solidarności i miłości człowieka. Dlatego konieczne jest wychowanie już młodych pokoleń do świadczenia dzieł miłosierdzia na zasadzie zdolności do rezygnacji z własnych dóbr. Autor dysertacji nazywa takie wychowanie kształceniem „wyobraźni miłosierdzia” (s. 194-202). Taki obowiązek wychowania spoczywa zwłaszcza na instytucjach wychowawczych, także kościelnych. Miłosierdzie wypływające z miłości jest służbą, poprzez którą Kościół ustawicznie spotyka się z cierpieniem i potrzebami człowieka. Miejsce tej służby ogarnia wszystkie potrzeby ludzi, poczynając od tych, które mają na uwadze sens życia, aż po nadzieję w przyszłości, dotycząc potrzeb materialnych, zdrowia, bezpieczeństwa, wolności i pokoju (s. 194-202).

Tego rodzaju wysiłek dla dobra społecznego wymaga współpracy między zgromadzeniami (s. 211-216), z biskupami Kościoła (s. 204-211), z osobami świeckimi na rzecz społecznego pokoju i autentycznej formacji ludzkiej (s. 216-224). Działania te obok pomocy czysto humanitarnej mają także sens religijny, gdyż ukazują wcielanie chrześcijaństwa i jego kultury w obieg życia codziennego (s. 224-233), ubogacając naturalną ścieżkę życia człowieka, tak jak łaska ubogaca naturę. Kierujący postępowaniem członków instytucji życia konsekrowanego duch chrześcijańskiego humanizmu jest pełną realizacją wezwania skierowanego przez Boga do współpracy z Nim w dziele

uświęcania świata. Taki styl życia osób poświęconych Bogu jest prawdziwym darem Kościoła dla świata, któremu Kościół pomaga w odnajdywaniu śladów Boga.

W czym się wyraża aktualność i wartość monografii ks. J. Kicińskiego? O ile różne formy apostołatu i życia konsekrowanego są obecne w chrześcijaństwie i w Kościele od początku jego historii, to niewątpliwym *novum* tej rozprawy jest ukazanie formy życia w aspekcie bardzo antropologicznym i personalistycznym. W roku 2008 ukazały się dwie publikacje poświęcone życiu konsekrowanemu: ks. Cz. Parzyszka *Życie konsekrowane w posoborowym nauczaniu Kościoła* (Apostolicum, Ząbki 2007) i aktualnie analizowana monografia ks. J. Kicińskiego.

O ile rozprawa ks. Cz. Parzyszka stara się ukazać treść i naturę życia konsekrowanego głównie w historycznym kontekście ewolucji doktryny Kościoła posoborowego, to rozprawa ks. J. Kicińskiego, korzystając z tych samych dokumentów, ukazuje istotę życia konsekrowanego głównie w aspekcie personalizmu chrześcijańskiego i w aspekcie antropologicznym. Zwraca ona szczególną uwagę na aktualność tej formy uświęcenia człowieka i jej życiową dynamikę w nowych przeobrażeniach społeczno-kulturowych epoki, które nie pozostają bez wpływu na dziedzinę wiary i moralności. W ten sposób autor monografii odpowiedział pozytywnie na postawiony w niej problem: Czy i w jakim stopniu zainspirowana przez II Sobór Watykański odnowa życia konsekrowanego wpłynęła na specyfikę jego personalistycznego ujęcia we współczesnym nauczaniu Kościoła?

Poprzez bardzo wnikliwą egzegezę dokumentów Kościoła dotyczących tej formacji, wykazał on, że dokumentów Kościoła nie można postrzegać jedynie jako teoretycznych wskazań odnośnie do natury życia konsekrowanego, ale trzeba w nich dostrzec autentyczną i ciągłą troskę Kościoła o rozwój takich form życia apostołskiego, jakie w każdej epoce jego historii wspomagają jego dynamiczny rozwój i pomagają w dojrzewaniu ludzkim i chrześcijańskim jego członkom.

Zastosowana w publikacji metoda analityczno-syntetyczna jest w pełni poprawna, gdyż stosuje się ją szeroko w teologii praktycznej, która korzysta zarówno z nauk normatywnych, jak i praktycznych zastosowań poznanych norm, modeli i dyrektyw działania.

Analizując przesłanie zawarte w dokumentach Kościoła, autor publikacji podkreśla wyraźnie, że Kościół nigdy nie wiązał realizacji rad ewangelicznych wyłącznie z życiem zakonnym, ale traktował tę formę życia jako wypływającą z natury życia chrześcijańskiego. Tak formułowana doktryna Kościoła stanowi fundament dla życia ludzi świeckich prawdziwie po chrześcijańsku.

Autor rozprawy przestudiował poważną ilość materiałów źródłowych, które stanowią encykliki papieskie, adhortacje, jak również liczne przemówienia papieskie. Do tego należy dołączyć bogatą literaturę przedmiotową oraz bardzo bogatą literaturę pomocniczą. Język opracowania jest bardzo jasny, dzięki czemu przekazywana treść jest w odbiorze zrozumiała.

Publikacja ks. K. Kicińskiego zasługuje na uwagę ludzi dążących do pogłębienia formacji prawdziwie chrześcijańskiej, a zwłaszcza członków zgromadzeń zakonnych i instytutów życia konsekrowanego.

Ks. Czesław Rychlicki